

Přehledná tabulka větných členů

Název	Zkratka	Otázka	Příklad
PODMĚT	PO	Kdo? Co?	Auta přijela na křižovatku.
PŘÍSUDEK	PŘS nebo P	Co dělá podmět?	Auta přijela na křižovatku.
PŘEDMĚT	PT	Pádové otázky kromě 1. pádu	Myslivec viděl lišku .
PŘÍVLASTEK SHODNÝ	PKS	Jaký? Který? Čí?	Dřevěná tyč spadla.
PŘÍVLASTEK NESHODNÝ	PKN	Jaký? Který? Čí?	Tyč ze dřeva spadla.
DOPLNĚK	DO	Rozvíjí 2 větné členy	Pes ležel vyčerpaný .
PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ MÍSTA	PUM	Kde? Kam? Kudy? Odkud?	Šel do lesa .
PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ ČASU	PUČ	Kdy? Jak dlouho? Jak často? Od kdy? Do kdy?	Včera šel do lesa.
PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ ZPŮSOBU	PUZ	Jak?	Tvářil se vesele .
PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ PŘÍČINY	PU PŘÍČINY	Proč? Z jaké příčiny? Z jakého důvodu?	Díky tréninku vyhrál závod.
PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ ÚČELU	PU ÚČELU	Proč? Za jakým účelem?	Kvůli nemoci nešel do školy.
PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ MÍRY	PU MÍRY	Kolik? Jakou měrou? Jak moc? Do jaké míry?	Děda byl velmi nemocný.
PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ PODMÍNKY	PU PODMÍNKY	Za jaké podmínky?	Za deště zůstaneme doma.
PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ PŘÍPUSTKY	PU PŘÍPUSTKY	I přes co?	I přes zákaz šel ven.

PODMĚT

Podmět je větný člen vyjadřující původce děje nebo nositele činnosti, stavu či vlastnosti. V pasivních větách může podmět představovat cíl děje. **Spolu s přísudkem je základním větným členem. Podmětem rovněž může být vedlejší věta.**

Příklady:

Otec (podstatné jméno) pracuje.

Poslední (přídavné jméno) se připraví.

Ty (zájmeno) půjdeš první.

Čtyři (číslovka) z vás půjdou zítra na závody.

Chybovat (infinitiv slovesa) je lidské.

Z křoví se ozvalo tiché mňau (citoslovce).

Kdo přišel první (vedlejší věta podmětná), vyhrál.

Nevyjádřený podmět

V češtině je podmět často **nevyjádřený**. V 1. a 2. osobě je nevyjádřený podmět základním typem podmětu; osobu zpravidla jednoznačně určuje koncovka slovesa: Dokážu to (první osoba). Dokážeš to (druhá osoba). Podmět se v těchto osobách vyjadřuje pouze tehdy, pokud ho chceme z nějakého důvodu zdůraznit: Ty to dokážeš!

Rozvitý podmět

Podmět, na nějž se nevážou další větné členy, se nazývá **holý**: Petr jede na kole. Podmět s dalšími větnými členy je **rozvitý** podmět neboli podmětová část věty: Náš milovaný syn Jan Novák mladší, chlouba naší rodiny, spáchal zločin. Pokud je v podmětu spojeno několik výrazů, které označují různé jevy skutečnosti, jde o podmět **několikanásobný**. **Jednotlivé členy několikanásobného podmětu mohou být navzájem spojeny různými způsoby:**

Petr, Pavel a Adam mě mají rádi.

To okno rozbil buď Petr, nebo Anička.

Ne my, ale naše děti ponesou následky.

Tatínek s maminkou jdou spát.

PŘÍSUDEK

Přísudek (predikát) je základní větný člen přisuzující podmětu nebo činnost, stav nebo vlastnost.

Přísudek slovesně-jmenný je vyjádřený sponovým slovesem a podstatným jménem v 1. pádu či 7. pádu (Můj otec je lékař/lékařem), přídavným jménem ve tvaru jmenném či složeném (Jste laskav/laskavý), příslovecnými výrazy (je nakřivo/na roztrhání) a infinitivem (Loupit není koupit.)

Přísudek slovesný

- je vyjádřen **plnovýznamovým slovesem** v určitém tvaru (Můj pracuje v místní továrně).

- **způsobovým slovesem + infinitivem plnovýznamového slovesa** (**Chci** jít na nákup. **Smím** jít na nákup. **Musím** jít na nákup. **Mohu** jít na nákup? **Mám** jít na nákup?)

- **fázovým slovesem + infinitivem plnovýznamového slovesa** (Venku **začala** padat mlha. **Zůstal** stát uprostřed chodníku. **Přestal** běhat za děvčaty.)

- **přísudek neslovesný:**

a) s nevyjádřeným slovesem (Mladost – radost.)

b) se slovesem nahrazeným citoslovcem (Myš šup do díry.)

c) se slovesem vyjádřeným zájmenem to, tento (Já ti jednu to! Moc se s tím netento!)

Několikanásobný přísudek - stojí na pomezí mezi větným členem a souvětím souřadným. Přísudek se zpravidla za několikanásobný větný člen považuje tehdy, pokud není rozvitý.

Příklad

Chlapec vykřikl a rozběhl se (**několikanásobný přísudek**). x Chlapec hlasitě a bolestně vykřikl a se slzami v očích se rozběhl za odjíždějícím autem (**souvětí souřadné**).

Přečetl a prostudoval doporučenou literaturu. (**několikanásobný přísudek**). x Postupně přečetl veškerou doporučenou literaturu a pečlivě prostudoval i některé odborné texty. (**souvětí souřadné**)

PŘEDMĚT - rozvíjející větný člen, který vyjadřuje osobu, zvíře nebo věc, kterých se slovesný děj týká, na co přechází, co jím vzniká. **Závisí na slovese nebo přídavném jménu.** Ptáme se na něj všemi pádovými otázkami kromě otázek 1. a 5. pádu. Základním předmětovým pádem je 4. pád (akuzativ). **Pokud se můžeme zeptat jinak než pádovými otázkami, zpravidla se nejedná o předmět, ale o příslovecné určení.**

Předmětem je nejčastěji jméno, zejména podstatné jméno nebo zájmeno, nicméně v pozici předmětu se může uplatnit libovolný slovní druh. Předmětem rovněž může být vedlejší věta. Příklady:

Čtu **knihu** (podstatné jméno).

Je to smělý muž, schopný **všeho** (zájmeno).

Potřebujeme **neprohrát** (infinitiv slovesa).

Jsem velmi zvědavý, **jak to dopadne** (vedlejší věta předmětná).

PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ

Příslovečné určení neboli adverbiale je větný člen, který nejčastěji **rozvíjí sloveso, někdy také přídavné jméno nebo příslovce** tím, že uvádí nějakou okolnost. Bývá vyjádřeno:

příslovcem - Spal tvrdě.

podstatným jménem: Přijel **bez pozvání**.

infinitivem - Jdi **se léčit**.

vedlejší větou - Vyšel dříve, aby **nezmeškal vlak**.

Příslovečné určení času

Vyjadřuje časové okolnosti děje. Ptáme se otázkami **KDY?** (**V šest hodin** přijde babička.) **ODKDY?** (Učí se **od rána**.), **DOKDY?** (**Do večera** je daleko.), **JAK DLOUHO?** (Jazyk se vyvíjel **dlouhá staletí**.), **JAK ČASTO?** (Vídám ho **zřídka**.)

Příslovečné určení místa

Bližší určuje místní okolnosti děje. Ptáme se otázkami **KDE?** (Bydlí **v Praze**.), **ODKUD?** (**Z okna** se linula vůně.), **KUDY?** (Běžte **přes les**.) **KAM?** (Šel **ke srubu**.)

Příslovečné určení způsobu

PU vlastního způsobu – **JAKÝM ZPŮSOBEM?** Zpívá **krásně**. Zpívá **jako slavík**. Zpívá až **k pláči**. (= dojemně, špatně)

PU míry – **KOLIK?**, **JAKOU MĚROU?** **Hodně** křičel. Křičel **jako na lesy**. Křičel **do ochraptění**. Padli všichni **kromě dvou**.

PU prostředku – **S ČÍ POMOCÍ?**, vyjadřuje určení **POMŮCKY** (Svítil **baterkou**.) nebo **MĚŘÍTKA**, **NORMY** (Řídil se **zásadou**).

PU zřetele – **VZHLEDEM K ČEMU?**, nejčastěji vyjádřeno: **Zevnějškem** se podobala matce. Stál **čelem** k domu, Otec je **povoláním** kantor

PU výsledků děje (Seřadili se **do trojstupu**. Rozpadl se **v prach**.)

PU původu (Vařili knedlík **z prášku**.)

PU původce (Dostala prsten **od maminky**.)

PU průvodních okolností - vedle základního děje vyjadřujeme ještě vedlejší/nevětný děj (Odešel **s rukama v kapsách**.)

Příslowečné určení příčiny

Označuje příčinnou souvislost děje. Ptáme se otázkou PROČ? Z JAKÉ PŘÍČINY? Trásl se **zimou**. Trpěl **angínami**.

Příslowečné určení účelu

Ptáme se otázkou PROČ? ZA JAKÝM ÚČELEM? (Lidé tam chodili **žádat** o radu. Šel tam **pro peníze**. Připil mu **na zdraví**.)

Příslowečné určení podmínky

– PROČ? ZA JAKÉ PODMÍNKY? (V **případě** nehody volejte hasiče.)

Příslowečné určení přípustky

– NAVZDORY ČEMU?, neplatná příčina (I **přes pokročilý věk** byl bystrý. **Proti všem očekáváním** klub vyhrál.)

DOPLŇEK

je rozvíjející větný člen, který **rozvíjí zároveň dva větné členy** – na jedné straně buď **podmět**, nebo **předmět** a na druhé straně **přísudek**. Bývá vyjádřen podstatným jménem, přídavným jménem, zájmenem, číslovkou, slovesným infinitivem, slovesným přechodníkem či vedlejší větou. Většinou bývá na konci věty.

Příklady

Kurfirťi zvolili Rudolfa **za krále**. Kůň ležel **vyčerpaný**. Nechali ji tam **samotnou**. Stáli, **zírajíce na to**. Uslyšela **houkat** sovu. Spatřili psa, **jak utíká za kočkou**.

ČÁRKA VE VĚTĚ JEDNODUCHÉ

Čárkou oddělujeme:

1. několikanásobné větné členy, pokud nejsou spojeny spojkami a, i, ani, nebo, či ve slučovacím poměru

např. Vzal si **červenou, modrou a zelenou** pastelku. V místním obchodě si můžete koupit **pečivo, mléko, sýr, jogurty, nanuky**.

2. samostatný větný člen

např. Moře, k tomu jezdíme každý rok na dovolenou.

3. oslovení

např. Pojd', **Petře**, se mnou. Pojd'te, **drazí přátelé**, se mnou.

4. citoslovce, pokud není větným členem

např. **Ach**, to je nádhera.

5. vsuvku

např. Tomáš, **podle předpokladů**, závod dokončil v první desítce.

6. volný přívlastek

např. Plot, **natřený na červenou barvu**, spadl během vichřice.

7. přístavek

např. Jiří Wolker, **významný český spisovatel**, zemřel ve 24 letech.

V jednoduchých větách doplňte interpunkční čárky:

To je hodný chlapec ten Honza. Haló počkej! Jano pomoz rodičům. Jak ti Hano je? Zním mnoho obrazů od Salvadora Dalího od prvních děl až po pozdní tvorbu. Au to bolí. Povšimněte si básní jejich kompozice a uspořádání. Roman nebyl fotbalista dokonce ani sportovec. Soutěž vyhráli Vlasta Janečková a Jan Polák. Na konci hodiny odevzdejte sešity a tužky. Sedli si na lavičku a hráli na kytary. Zním pár slušných lidí a také pár grázlů. Umyjte si ruce a pak tváře. Na výlet si vezměte pití jídlo a pláštěnku. V prodejně bylo mnoho praček ledniček vysavačů apod. Vyhráli jsme několik zápasů dokonce celou soutěž. Potkal jsem jej včera i dnes. William Shakespeare největší světový dramatik psal komedie tragédie a historické hry. Památky starší české literatury nejsou mezi lidmi příliš známy. Pane vrchní rádi bychom zaplatili. Vítězslav Hálek známý dodnes především svými lyrickými básněmi se pokoušel psát i dramata. Před pěti lety tehdy ještě o svou zahradu pečoval. Krásné šťavnaté a plné plody jahod vyzývaly k utržení. Nesouvislá zmatená výpověď obviněnému značně přitížila. Na obchodní akademii mě bavily především odborné předměty. Zejména podniková ekonomika psaní na stroji a účetnictví. Organizace bývalých legionářů založená v roce 1921 vydávala deník Národní osvobození. Nejraději chodím na houslové klavírní nebo varhanní koncerty. Díky svému učiteli přírodopisu vynikajícímu znalci motýlů jsem se rozhodl studovat biologii. Za Josefa II. se sedlákům začalo žít mnohem lépe. Těžba některých nerostů zejména uranu je velmi nebezpečná a proto také drahá.

Jiří z Poděbrad vystupoval při každé příležitosti jako spravedlivý král pečující jak o kališníky tak o katolíky. Líbí se ti víc to pruhované nebo to modré tričko? Nenašli jsme ho nikde ani u babičky. Baryk není rozzlobený ani neklidný. Neměl ani otce ani matky. George Washington první prezident USA měl ve svém domě černošské otroky. Zeleninu doporučuji kupovat buď na tržnici nebo ve velkém obchodním domě. U moře tam je opravdu krásně.

Určování větných členů

1. **Chybovati** je lidské.

- a) přívlastek shodný
- b) předmět
- c) podmět
- d) příslovečné určení času

2. **Podél řeky** vedla silnice.

- a) Přívlastek shodný
- b) Předmět
- c) Příslovečné určení způsobu
- d) Příslovečné určení místa

3. První **měsíc** v březnu se koná očekávaný závod.

- a) Příslovečné určení času
- b) Doplněk
- c) Předmět
- d) Příslovečné určení způsobu

4. **Vila** stála osaměle u vody.

- a) Předmět
- b) Přívlastek neshodný
- c) Podmět
- d) Příslovečné určení místa

5. Michal pomáhal **mamince**.

- a) Přívlastek neshodný
- b) Předmět
- c) Podmět
- d) Přísllovečné určení příčiny

6. Sejdeme se před **obecním** úřadem.

- a) Předmět
- b) Přísllovečné určení místa
- c) Přívlastek shodný
- d) Přívlastek neshodný

7. On byl statečný a **pomluvám** odporoval.

- a) Podmět
- b) Přísllovečné určení způsobu
- c) Přívlastek shodný
- d) Předmět

8. Růže **kvetly** na zahradě.

- a) Podmět
- b) Přísudek
- c) Předmět
- d) Přísllovečné určení místa

9. Na Vánoce **jim** chutnalo.

- a) Předmět
- b) Přísudek
- c) Přísllovečné určení způsobu
- d) Přísllovečné určení příčiny

10. Utíkal jak **o závod**.

- a) Přísluvečné určení příčiny
- b) Přísluvečné určení času
- c) Přísluvečné určení způsobu
- d) Předmět

U podtržených výrazů určete větné členy

Petr se snaží celý život prosadit jako novinář.

Na sebe si oblékl kalhoty, košili a pruhovanou kravatu.

Pro lepší známku z matematiky se učil celý den.

Přes všechny nesnáze je životním optimistou.

Na stole leželo pět korun.

Odpoledne začalo na horách hustě sněžit.

Problesklo mu hlavou několik nápadů.

Zvířata se mohla na farmě volně pohybovat.

O svůj vůz se příliš nestará.

Nemusíš každému na setkání tajemství vyzradit!

Sluneční paprsky dopadaly na lesní paseku.

Pravidla silničního provozu musí dodržovat všichni účastníci.

Na sjezdovce u hotelu proběhne sjezd v karnevalových maskách.

Promyšlený plán mu nakonec vyšel.

Do cíle závodu doběhl zcela vyčerpaný.

V noci uslyšel křečka v kleci hrabat.

Král s královnou scházeli dolů po zámeckých schodech.

Při čekání na autobus se třásl zimou.

Majitelka se strachovala o svého psa.

V pondělí si zajdu k lékaři.

Navzdory veškeré snaze se mu to nepodařilo vyřešit.

Včera jsem si podala přihlášku na střední školu.

Během cesty vlakem přečetl celou knihu.

Na konci řeči poděkoval svým fanouškům za podporu.

Na dnešním jídelním lístku nechybí ani svíčková s knedlíkem.

Známému sochaři seděl jako model jeho pes Azor.

Nebyla schopna smysluplného slova.

Na autobusovém nádraží netrpělivě postávalo několik lidí.

Při vyšší rychlosti se automobil silně klepal.

Přinesl si na pláž vlastní slunečník.

Kvůli špatnému prospěchu ho nemůžeme přijmout.

Jak se řekne anglicky stůl?

Bavilo ho stavět komíny z kostek.

V poledne slunce nepříjemně pálilo.